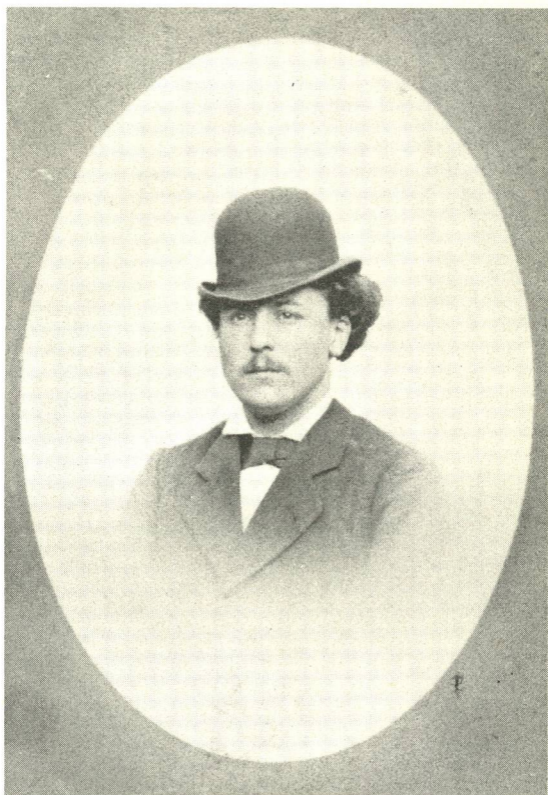

RODENBACH, Albrecht, dichter en medestichter van de Vlaamse studentenbeweging (Roeselare 27 oktober 1856 - Roeselare 23 juni 1880).

Na het beëindigen van de humaniora op het Klein Seminarie van zijn geboortestad werd hij in 1876 student in de rechten aan de Katholieke Universiteit te Leuven; die studie kon hij niet voltooien.

1. **GROEI VAN ZIJN LEVENSINZICHT.** Rodenbachs betekenis ligt voor een groot deel in de wijze waarop hij als jongeman gestreefd heeft naar een persoonlijk levensinzicht. Reeds in de eerste geschriften die van hem bewaard gebleven zijn - een gedicht aan een vriend en brieven aan zijn priester-leraar G.H. Flamen - vindt men de eerste sporen van een intellectuele en ook sentimentele onrust die hij niet meer zou kwijtraken. Nadat Flamen had getracht hem gedurende een paar jaren geestelijk te begeleiden, kwam Rodenbach onder de verrijkende invloed van Hugo Verriest. Deze opende voor hem zulke weidse perspectieven in het kunst- en geestesleven, dat hij op sommige ogenblikken werkelijk vertrouwen kreeg in diens optimisme en in de ordenende, harmoniserende kracht van het menselijk denken. In de overtuiging dat volledige

verstands- en gemoedsrust bereikbaar was, schreef hij toen zijn gedicht *Waarheid* (1877), een monument van wilskrachtige levensinzet en onvoorwaardelijke grootmoedigheid. Uit datzelfde jaar dateert echter ook zijn *Abyssus abyssum invocat*, de verwoording van zijn inzicht dat geen enkele inzet groot genoeg zal zijn, dat elk perspectief steeds nieuwe vergezichten zal oproepen, dat geen verlangen blijvend bevredigd kan worden. In *Geschiedenisse* (1878), een grootse poging om heel het menselijk bestaan in zijn concreet historisch verloop te overzien, ziet hij de erfzonde als de oorzaak dat men zijn doel nooit bereikt, maar bevestigt hij dat men ook dan nog moet blijven „streven”: niet het bereiken van iets is belangrijk, maar „het is de rechte richting die geëerd wordt en geloond” (vers 227). Enkele reële ontgoochelingen in zijn Leuvense jaren braken daarna zijn idealisme, waarvan duidelijke sporen in vele teksten uit deze periode te vinden zijn. Rodenbach werd toen ziek en stierf veel te jong. Maar zijn laatste woord getuigde opnieuw van hoop en moed: *Macte animo* (oktober 1879).

In welke richting Rodenbachs levensopvatting verder zou zijn geëvolueerd, heeft zelfs Hugo Verriest niet kunnen zeggen, hoewel deze zijn psychische ontwikkeling het meest van nabij heeft kunnen volgen: „Hij zou ook geworden zijn de droomer, de zoeker door de allerdiepste en duistere theorie, smachtend achter verklaring en angstig om het ongevonden woord en licht: mysterium... Hij zou geëdoold hebben misschien, God weet hoe of waar” (*Twintig Vlaamsche Koppen*, 1903, tweede uitgave, p. 112). In verband met het filosofisch systeem dat Rodenbach wellicht het meest zou hebben aangesproken, heeft Verriest ook de naam van Hegel niet zonder reden genoemd; er zijn heel wat aanduidin-

gen in Rodenbachs geschriften die hieraan kunnen doen denken.

2. GROEI VAN ZIJN VLAAMS BEWUSTZIJN.

Dezelfden die zijn geestelijke groei hebben begeleid in de Roeselaarse periode - Flamen en Verriest - hebben Rodenbach ook gevoelig gemaakt voor de toenmalige noden van het Vlaamse volk. In de oudst bewaarde brief aan Flamen schreef hij: „ayez pitié de moi qui ne connais le Flamand que de réputation” (1872). In de laatste jaren van zijn verblijf op het Klein Seminarie werd hij evenwel de voortrekker van de Vlaamse actie. Als begaafd leerling viel het hem niet moeilijk zich op te werpen als onbetwiste leider. Met typische knapenmentaliteit verzette hij zich tegen het traditioneel Franstalig schoolbestuur, verspreidde scherpe vlugschriften en gedichten die geestdrift voor de Vlaamse zaak moesten wekken, hield toespraken in het Nederlands op Franstalige schoolfeesten en verlangde vurig naar de tijd dat hij uit de benepenheid van het internaat bevrijd zou zijn om dan aan veel ernstiger actie te kunnen beginnen.

Klaarblijkelijk en ook begrijpelijk is, dat Rodenbach te Roeselare nog weinig heeft getheoretiseerd over de grond van de V.B. Voor hem was de toestand overduidelijk: zijn volk werd door verfransing verbasterd, het onderwijs speelde hierin de gevaarlijkste rol, de kerkelijke en andere overheden verhinderden de ontplooiing van de eigen volksaard. Daartegenover plaatste hij niet de kracht van het denken, maar de zuivere daad.

3. VLAAMSE ACTIE TE LEUVEN.

Toen Rodenbach in oktober 1876 als student te Leuven kwam, ontplooië hij onmiddellijk de werkelijk verbluf-

fende activiteit waarvan hij zo lang had gedroomd. Het was als een reactie die losbrak na de stijgende spanning der laatste humaniorajaren. Hij liet zich als lid van het Vlaams letterlievend genootschap *Met Tijd en Vlijt* inschrijven en reeds op 5 november van hetzelfde jaar trad hij er op met een lezing uit eigen werk. In februari 1877 stichtte hij met de hulp van professor P. Alberdingk Thijm een studentenafdeling van het Davidsfonds onder het voorzitterschap van professor Gustaaf Verriest. In april en september speelde hij een leidende rol op de algemene vergaderingen van de pas opgerichte Vlaamse studentenbond. In januari 1878 verscheen onder zijn redactie het eerste nummer van het tijdschrift *Het Pennoen* (waarin hij zelf schreef onder de pseudoniemen Harold en Bursche). Ondertussen stond hij voortdurend in briefwisseling met studentengilden in vele plaatsen in Vlaanderen, hield spreekbeurten, schreef bijdragen voor *De Vlaamsche Vlagge* enz. Zeer belangrijk was ook zijn inzet voor het toneel: hij schreef verscheidene stukken (zie verder de lijst van zijn werken), regisseerde, schilderde de decors en trad ook zelf op als acteur.

4. **CRISIS IN DOEN EN DENKEN.** In Rodenbachs psychische ontwikkeling en in zijn Vlaamsgezindheid is er geen breuk tussen de Roeselaarse en de Leuvense jaren; maar toen hij in oktober 1878 voor de derde maal naar de universiteit terugkeerde, was er in heel zijn houding opvallend veel veranderd. Metend met de streng-idealistische maatstaven die hij in gedichten als *Waarheid* en *Geschiedenisse* had aangelegd, kan het niet verwonderen dat hij om zich heen gemakkelijk ontrouw, zelfs oneerlijkheid meende waar te nemen.

De activiteiten van het genootschap Met Tijd en Vlijt voldeden hem niet meer; in de studentenafdeling van het Davidsfonds werd hij langzaam minder actief; zijn Vlaamse vrienden klaagden erover, dat ze nog slechts weinig contact met hem kregen; in de strijd tussen P. Alberdingk Thijm en P. Willems om het leiderschap van het Davidsfonds koos hij partij voor Thijm, omdat deze de verwezenlijking van zijn idealistische plannen boven het eigenbelang stelde, terwijl Willems eerder arrivistisch en als behendig politicus scheen te handelen. Ook met zijn vriend en medestrijder, de dichter Pol de Mont, brak hij; wellicht heeft de concurrentie in de liefde voor hetzelfde meisje hierin een rol gespeeld (volgens een mondelinge mededeling van Frits de Mont, zoon van Pol), maar ook verschil in opvattingen over de V.B. lag zeker hieraan ten grondslag. Bovendien verweet Rodenbach zijn vriend diens arrivisme en tekort aan idealisme. Hij trad ook uit de redactie van Het Pennoen, stichtte alleen Het Nieuw Pennoen en vulde het met eigen bijdragen onder verschillende schuilnamen. Omstreeks dezelfde tijd maakte Rodenbach enkele vrienden onder de Franstalige studenten te Leuven. Door hen kwam hij in contact met de groep van het tijdschrift *La jeune Belgique*. Deze vrienden openden voor hem een nieuwe weg naar een rijker cultuurleven, maar sommigen onder hen hebben hem ook meegetroond in een bourgeois-milieu, waar Rodenbach zelf tijdelijk heeft gecapituleerd voor louter genietingen van het leven.

Behalve al deze factoren hebben eveneens sommige gebeurtenissen in zijn persoonlijk leven bijgedragen tot Rodenbachs eerder negatieve houding gedurende zijn laatste twee levensjaren. Een niet vervulde liefde tot Elisabeth, dochter van professor Thijm, en andere minder ernstige liefdeservaringen hebben hem gekwetst en verleid tot een gepijnigd sarcastische houding tegenover alles, de liefde, het leven in het algemeen en de Vlaamse zaak in het bijzonder.

Ondanks de grote verandering in zijn activiteiten, ondanks ook de duidelijke emotionele evolutie die hij onderging, kan men toch niet zeggen dat er na oktober 1878 een belangrijke ontwikkeling in zijn denken heeft plaatsgegrepen. Hij maakte zich weliswaar los van de streng-katholieke opvattingen die hij tijdens zijn Klein Seminarie-opvoeding te Roeselare (ook) had meegekregen; hij nam contact en toonde begrip voor liberale figuren uit de toenmalige cultuurkringen; hij formuleerde soms bitter zijn kritiek op de houding en het beleid van de geestelijkheid enz. Maar uit de bewaarde teksten blijkt duidelijk: 1. dat de verschuivingen in zijn opvattingen nog slechts crisisuitingen waren waaraan men nog niet kon merken in welke richting ze zich zouden consolideren, 2. dat Rodenbach op het plan van de eigenlijke theorievorming eigenlijk nog nergens was. Men kan bij hem nog niet spreken van duidelijke politieke opvattingen, b.v. in verband met de verhouding tussen staat en volk. België kreeg wel verwijten toegeslingerd, maar geen voorstellen; Frankrijk was alleen maar het symbool van wat slap en slecht was; Duitsland daarentegen was „voorbeeld” van de wijze waarop een volk aan nationale zelfverheffing kon doen. In de formulering van zijn nagestreefd doel voor de V.B. is geen grondige wijziging vast te stellen ten opzichte van wat hij daarover vóór 1878 schreef.

Dec. 1879

Mijne goede vrienden,

[Het Pennoen]

De redens die mij tot het
ontslag dwingen, en die de
vriend Pol de Mont kennen
moet, o. a. uit den brief dien
ik hem schreef, om hem te bid-
den bij de redactie mijn ont-
slag te willen indienen, nu
blijft het gelijk zij over eenen
dag of twee, en vroeger, bestonden,
zoo blijve ik gedwongen in mijn
besluit te volharden. Ik bidde
u te geloven dat het niet son-
der groote scheuring is dat ik
van u scheide. Gij kent mij
genog om te weten dat, om alle
officiële geneuwendheidsbetuiging
enz. wafst heen, en dat, bij gelyk,
wanneer ik zegge: "Ik doe zulky
met groote scheuring," ik het
wanlijk met groote scheuring
des herten doe.

Ik wensche u voorspoed en
ontwikkeling, blijvende steeds
eens van gelyk met u, om uwer
werkzaamheid uit den grond
des herten geneegen.

R. 564/1316

A. Rodenbach

Brief van A. Rodenbach aan de redactie van Het Pennoen waarin hij zijn ontslag als redactielid meedeelt (december 1879).

Hij bleef er de nadruk op leggen dat de strijd niet alleen gericht moest zijn op de taal, maar ook op de revaluatie van heel het Vlaamse wezen, de eigen aard, de gebruiken, de opvattingen, de kunst, de handel enz. Het kader waarin hij wilde strijden was hem nog niet definitief duidelijk: Westvlaams, Vlaams, Groot-Nederlands? Andere grote bewegingen, zoals de democratie en het socialisme, hebben hem nog maar nauwelijks beroerd.

De toch pas 24-jarige Rodenbach heeft deze crisis in doen en denken niet meer kunnen uitleven. De laatste maanden, tijdens zijn ziekte, stond hij duidelijk aan het begin van een verdere verdieping door bezinning. Veel wijst erop, dat hij zijn concrete ontgoochelingen positief zou hebben verwerkt. Normaal zou deze periode (1878-'80) slechts een voorbijgaande inzinking hebben betekend die hij met zijn aangeboren daadkracht weer zou hebben overwonnen. Indien het hem gegeven geweest was, had hij als doctor in de rechten voor Vlaanderen in die laatste decennia van de 19de eeuw nog zeer veel kunnen verwezenlijken.

5. RODENBACH ALS DICHTER. Ondanks de gangbare opvatting moet gezegd worden dat het hoofdmotief van Rodenbachs dichtwerk niet Vlaanderen geweest is, maar in de eerste plaats zijn persoonlijke problematiek als knaap en jongeman. Dat neemt niet weg dat hij waardevolle, enthousiaste strijdliederen en zelfs Vlaams geïnspireerde gedachtenlyriek geschreven heeft. De literair hoogstaande en de menselijk diepste gedichten zijn echter die waarin hij zoekt naar een oplossing voor zijn levensproblemen. In een vorige paragraaf

Poësisklas van het Klein Seminarie te Roeselare (1874-'75). Voorste rij : derde van rechts : Al. Bruwier; tweede rij : tweede van links : C. Lievens; derde rij in het midden : leraar E. Demonie en uiterst rechts : A. Rodenbach met naast hem K. Watteeuw : bovenste rij : derde van links : R. de Vos.

wordt reeds gewozen en de betekenis van de godich

Comedie, waarin hij een de hand van belangrijke

werd reeds gewezen op de betekenis van de gedichten als *Waarheid*, *Geschiedenisse*, *Abyssus abyssum invocat*, *Macte Animo*. Belangrijk in dit opzicht zijn ook nog *Die Beke* (1875), *Aan Maria* (1876), *Weelde* (1876), *De zwane* (1878), *De arend* (1878), *Vrede* (1879) enz.

Bovendien is voor de kennis van Rodenbachs persoonlijke problematiek zijn dagboek *Wahrheit en Dichtung* uiterste belangrijk.

Ten slotte is er zijn drama *Gudrun* en een aantal andere toneelteksten. Ook in *Gudrun* is de Vlaamse dimensie niet de diepste. In het kader van een verhaal waarvan verschillende elementen op de feitelijke geschiedenis van Vlaanderen kunnen teruggaan, ontleedde hij vooral zijn eigen psychische moeilijkheden. Elk van de voornaamste figuren die in het drama een rol spelen, heeft hij belast met één of meer van de karaktertrekken die hij bij zichzelf meende vast te stellen. Hij heeft het als onvolgroeid dramaturg niet gekund één enkele grote figuur te construeren die zijn totale complexiteit weergaf, maar zijn problemen uiteengerafeld en verdeeld om ze te kunnen overwinnen. De verhoudingen *Gudrun - Herwig*, *Gudrun - Allectus* en *Gudrun - Camillus* zijn aspecten van zijn eigen houdingen tegenover de vrouw. *Carausius* is de arrivist in hem, in wiens handelen en inzichten hij geen geloof heeft en die daarom moet mislukken. *Wate*, de strever, zal uiteindelijk zegevieren in zijn opzet. Aan *Wate* heeft Rodenbach nog eens getoond (zoals in *Geschiedenisse*) dat niet het onmiddellijk bereiken van het doel de maatstaf voor een leven is, maar dat „de goede richting” geloond wordt. *Wate* is degene die zich bewust tegen het noodlot verzet, die dan ook de speelbal van dat noodlot wordt, maar wiens juiste gerichtheid uiteindelijk over alle tegenslagen doet triomferen.

Het lag in de literaire plannen van Rodenbach nog een grote toneelcyclus te schrijven : de *Humana*

Comœdia, waarin hij aan de hand van belangrijke helden uit de geschiedenis, de literatuur en de mythologie het hele menselijk bestaan wilde uitbeelden. De dood heeft hem dit verhinderd.

WERKEN : Behalve afzonderlijke gedichten in tijdschriften en jaarboeken slechts één dichtbundel : *Eerste gedichten* (1878). - Toneel : 4 Vlaams-propagandistische stukken voor amateurtoneel, nl. *De Brugsche Metten*; *De ondergang der Kerels*; *Gwijde van Dampierre* en *De student* (alle van 1879); ook enkele fragmenten van zijn *Gudrun* (1878) en een paar brokstukken van ander dramatisch werk zijn nog door hemzelf gepubliceerd. Postuum werd zijn werk min of meer volledig - en tekst-kritisch slechts matig betrouwbaar - uitgegeven door J. de Meester (1888), L. van Puyvelde (1909) en F. Rodenbach (1930). Op het verschijnen van een werkelijk verantwoorde uitgave van zijn verzameld werk moest gewacht worden tot 1956 : F. Baur, *Albrecht Rodenbach. Verzamelde werken*, 3 dln. Hierin ontbreekt evenwel het grootste deel van Rodenbachs proza. Dit vindt men in : F. Rodenbach, *Albrecht Rodenbach en de Blauwvoeterij*, 2 dln. (1909); R. Lissens, *Brieven van Albrecht Rodenbach* (1942); F. Baur in *Albrecht Rodenbach herdacht 1856-1956* (1956).

LITERATUUR : L. van Puyvelde, *Albrecht Rodenbach. Zijn leven en zijn werk* (1909); - I. Oorda (= C. Verschaeve), *De dichter Albrecht Rodenbach* (1909); - C. Verschaeve, *Albrecht Rodenbach, de dichter* (1937); - R. Lissens, *Inleiding tot Brieven van Albrecht Rodenbach* (1942); - C. Neutjens, *De ontwikkeling van Rodenbach's levensinzicht* (1956); - F. Baur, *Albrecht Rodenbach. Verzamelde werken*, I (1956); - *Albrecht Rodenbach herdacht, 1856-1956* (1956); - L. Wils, *Rodenbach's plaats in de Vlaamse gedachte*, in *Kultuurleven*, jg. 23 (1956, p. 181-197); - A. Westerlinck, *Albrecht Rodenbach* (1958); - L. Wils, *Nieuw licht op Albrecht Rodenbach*, in *Kultuurleven*, jg. 28 (1961, p. 115-122); - H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, III (1964, p. 108-142 en de literatuur aldaar).